

Αποκατάσταση των οχυρώσεων και λειτουργική αναβάθμιση του Κάστρου Καλαμάτας

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Το Υπουργείο Πολιτισμού δρομολογεί εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης τμημάτων της οχύρωσης του Κάστρου Καλαμάτας, στη βάση εγκεκριμένης αρχιτεκτονικής και στατικής μελέτης, ως μέρος του σχεδιασμού για τη συνολική ανάδειξη του μνημείου, ως προς την αισθητική, την ασφάλεια και τη λειτουργικότητά του.

Από τα βασικότερα προβλήματα που εντοπίζονται, σήμερα, είναι η αισθητική υποβάθμιση του Κάστρου, από τη, σχεδόν, καθολική απώλεια των μορφολογικών στοιχείων της οχύρωσης, την ανάπτυξη έντονης βλάστησης και της βιολογικής φθοράς. Παρατηρείται αλλοίωση του χαρακτήρα του, από τη δενδροφύτευσή του και τις διαμορφώσεις που πραγματοποιήθηκαν, στις αρχές του 20ου αιώνα, όπως του κλειστού χώρου του αναψυκτηρίου και της βεράντας, στη δεκαετία του '50.

Διαπιστώνεται η ύπαρξη ρηγματώσεων και τοπικών αποδιοργανώσεων της λιθοδομής, σε τμήματα των τειχών, που δεν περιλαμβάνονταν στα τμήματα και στα βραχώδη πρηνή που δέχθηκαν, κατά το παρελθόν επεμβάσεις στερέωσης και αποκατάστασης.

Η Υπουργός Πολιτισμού, Λίνα Μενδώνη, δήλωσε: «Με την ολοκλήρωση του έργου της αναδιαμόρφωσης και ανάπλασης της πύλης της εισόδου του Κάστρου και την τοποθέτηση αναβατορίου για τα ΑμεΑ και τα εμποδιζόμενα άτομα, επιλύθηκαν ουσιαστικά προβλήματα προσβασιμότητας στις υποδομές του Κάστρου. Στο συνολικό σχεδιασμό μας για το Κάστρο της Καλαμάτας, πέραν των έργων βελτίωσης της προσβασιμότητας και φωτιστικής ανάδειξης του μνημείου, έχουμε εντάξει έργα στερέωσης και αποκατάστασης τμημάτων του οχυρωματικού συνόλου, που παρουσιάζουν διευρυμένη παθολογία. Η σημερινή κατάσταση διατήρησης του μνημείου κρίνεται προβληματική, λόγω των πολλών φάσεων καταστροφών, από τους διάφορους κατακτητές, αλλά και της επίδρασης του χρόνου και των φυσικών φαινομένων, όπως οι επιπτώσεις της σεισμικής δραστηριότητας της περιοχής που έχουν πλήξει τη δομική του ακεραιότητα. Οι προτάσεις αποκατάστασης του μνημείου, οι οποίες περιλαμβάνονται στην αρχιτεκτονική και στατική μελέτη, έχουν ως στόχο να άρουν τα βασικά στοιχεία παθολογίας του, καθώς και τις αιτίες που τα προκαλούν. Στην αυτοψία μας, με τη συμμετοχή των αρμόδιων υπηρεσιακών στελεχών διαπιστώθηκε η κατάσταση, και δρομολογήθηκε η εκπόνηση των απαραίτητων μελετών, προκειμένου να υλοποιηθούν εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης τμήματος της οχύρωσης. Με την ολοκλήρωση και των έργων αυτών, το μνημείο προσβάσιμο σε όλους, αναβαθμίζεται αισθητικά και λειτουργικά, και προσφέρει συνολικά μια βελτιωμένη πολιτιστική εμπειρία στους επισκέπτες του».

Το Κάστρο έχει τη μορφή ενός τυπικού μεσαιωνικού οχυρού, με δυο αμυντικούς περιβόλους, έναν μικρότερο εσωτερικό στην κορυφή του λόφου, στο ανατολικό άκρο του οποίου υψώνεται μεγάλος ισχυρός Ακρόπυργος (donjon) με θολοσκέπαστη δεξαμενή νερού (κινστέρνα). Από τον Ακρόπυργο ξεκινά η περιτοίχιση του εσωτερικού (άνω) περιβόλου. Ένας δεύτερος, ευρύτερος εξωτερικός (κάτω) περίβολος προστατεύει μια μεγαλύτερη περιοχή. Τα τείχη είναι κατακόρυφα και ακολουθούν τη φυσική διαμόρφωση του εδάφους.

Οι προτάσεις της μελέτης αποσκοπούν στην αποκατάσταση και ανάδειξη του μνημείου, με στόχο τη διάσωση, την προστασία του και την εξασφάλιση της ασφαλούς επισκεψιμότητάς του. Επίσης, έχουν στόχο να αναβαθμίσουν αισθητικά το μνημείο χρησιμοποιώντας στοιχεία από την ιστορική και επιτόπια έρευνα, καθώς από αντίστοιχα μνημεία ίδιας εποχής και πορείας ανά τους αιώνες. Κύριοι άξονες της αρχιτεκτονικής πρότασης είναι η αποκατάσταση της δομητικής

συνοχής και ικανότητας του τείχους, η αποκατάσταση του περιβόλου και του παραπέτου στα τμήματα όπου διασώζονται, η ενδεικτική ανακατασκευή σε τμήματα που υπάρχει συνέχεια, αλλά και των επάλξεων στον νότιο προμαχώνα, η ανακατασκευή των προεξοχών και τμημάτων της Άνω Πύλης που έχουν καταρρεύσει.

Η περιοχή της μελέτης περιλαμβάνει:

1. Το νοτιοανατολικό τμήμα του εξωτερικού (κάτω) περιβόλου,
2. Την Κάτω Πύλη του εξωτερικού περιβόλου, από όπου γίνεται η πρόσβαση στο εσωτερικό του Κάστρου,
3. Το τμήμα του εξωτερικού περιβόλου από την Κάτω Πύλη έως τον βόρειο Προμαχώνα,
4. Το βόρειο Προμαχώνα,
5. Το νοτιοδυτικό Προμαχώνα του εσωτερικού (άνω) περιβόλου και το τμήμα έως την Άνω Πύλη,
6. Το τμήμα του εσωτερικού (άνω) περιβόλου από την Άνω Πύλη, είσοδο προς τον εσωτερικό περίβολο που καταλήγει στον Ακρόπυργο
7. Τον Ακρόπυργο (donjon) στο βορειοανατολικό άκρο του εσωτερικού (άνω) περιβόλου, ο οποίος ορθώνεται στην κορυφή του λόφου, αποτελώντας την πιο επιβλητική κατασκευή του μνημείου. Στο υψηλότερο δυτικό τμήμα των τειχών του εσωτερικού περιβόλου, όπου η αρχαία ακρόπολη, υπάρχει ναύδριο αφιερωμένο στην Παναγία την Καλομάτα, χτισμένο πιθανόν στα ερείπια του ναού της Αθηνάς Νεδουσίας. Μετά την κατάληψή του Κάστρου από τους Ενετούς, ο μικρός ναός ενσωματώθηκε στον κεντρικό οχυρό Πύργο.

Το Κάστρο βρίσκεται σε λόφο, βορειοδυτικά της σύγχρονης πόλης της Καλαμάτας. Στους πρόποδες του λόφου περνά ο ποταμός Νέδας. Σύμφωνα με αρχαιολογικές έρευνες, στη θέση του σημερινού Κάστρου της Καλαμάτας εντοπίζεται η Ακρόπολη των Αρχαίων Φαρών (1500 π.Χ.). Κατά τον 6ο-7ο αι., το βυζαντινό οχυρό που ιδρύθηκε, μετασχηματίστηκε σε καστροπολιτεία, ενισχύοντας τα τείχη της για την προστασία του πληθυσμού. Μέχρι το 10ο αι. σώζονται ελάχιστα στοιχεία για την ιστορική του εξέλιξη. Το 1205, το Κάστρο πέρασε στα χέρια των Φράγκων, ιδρυτών του πριγκιπάτου της Αχαΐας, οι οποίοι το ανακατασκεύασαν και πρόσθεσαν νέες οχυρώσεις. Ο Γοδεφρείδος Α΄ Βιλλεαρδουίνος εγκαταστάθηκε στο Κάστρο, το οποίο αποτέλεσε έδρα της Βαρωνίας των Καλαμών, έως το 1325,

οπότε το κατέλαβαν οι Βυζαντινοί. Τον 15ο αι. πέρασε στα χέρια των Οθωμανών και το 1685 περιήλθε πάλι στους Ενετούς, οι οποίοι άρχισαν να συντηρούν τις υπάρχουσες οχυρώσεις και να χτίζουν νέες. Το 1715, το Κάστρο επανακαταλήφθηκε από τους Οθωμανούς, ενώ οι Βενετοί είχαν ήδη χάσει τις περισσότερες κτήσεις τους στην Πελοπόννησο. Στη διάρκεια του 18ου αι., το Κάστρο έχασε τη στρατηγική του σημασία και στις αρχές του 19ου άρχισε να εγκαταλείπεται. Μετά την απελευθέρωση της πόλης από τους Τούρκους, στις 23 Μαρτίου του 1821, το 1825, το Κάστρο υπέστη μεγάλες καταστροφές από το στρατό του Ιμπραήμ. Στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, στο χώρο του Κάστρου στρατοπέδευαν οι ιταλικές δυνάμεις. Στο σεισμό του 1986, δέχθηκε σημαντικό πλήγμα και κατέστη μη προσβάσιμο. Το μνημείο έγινε πάλι επισκέψιμο το 2009, μετά από εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης. Στις αρχές του 20ου αι., ο χώρος του Κάστρου διαμορφώθηκε σε αλσύλλιο, με περίπτερα, διαδρομές, καθιστικά και χώρους στάσης. Στο δυτικό τμήμα του άνω περιβόλου ανεγέρθηκε, το 1950, αναψυκτήριο που λειτουργούσε έως τη δεκαετία του '80, ενώ στον κάτω περίβολο έχει κατασκευαστεί αμφιθέατρο για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Τοπογραφική απεικόνιση του Κάστρου

Χαλκογραφία Ολλανδού καλλιτέχνη περί το 1715. Β΄ Τουρκοκρατία

Ναῦδριο αφιερωμένο στην Παναγία την Καλομάτα στο υψηλότερο δυτικό τμήμα των τειχών

Η Κάτω Πύλη του Κάστρου Καλαμάτας

Η Άνω Πύλη του Κάστρου

Άποψη του Ε τμήματος. Υφιστάμενη κατάσταση

Άποψη του Γ τμήματος. Υφιστάμενη κατάσταση

Άποψη του Β τμήματος. Υφιστάμενη κατάσταση